

پرورش شتر

هدفهای رفتاری: پس از پایان این فصل از فراگیر انتظار می‌رود که:

- ۱- وضعیت پرورش شتر در ایران را بیان کند.
- ۲- مشخصات شترهای بی کوهان (لاما، ویکونا، آلیاکا)، و شترهای کوهان‌دار را بیان کند.
- ۳- شتر را از نظر شکل ظاهری مقایسه کند.
- ۴- عوامل مؤثر در پرورش شتر (تغذیه، تولیدمثل، ژنتیک، بهداشت و مدیریت) را توضیح دهد.
- ۵- کارهای مقدماتی در تعلیف، تولیدمثل و بهداشت شتر را انجام دهد.
- ۶- تولیدات و فواید شتر را بیان کند.

وضعیت پرورش شتر در ایران و جهان (شترهای ایرانی، خارجی)

در مورد مبدأ و منشأ اولیه شتر و زمان اهلی شدن آن، نظرات مختلفی توسط دانشمندان ارائه شده است. با توجه به فسیلهای به دست آمده، چنین استنباط می‌شود که مبدأ اصلی شتر در شمال آمریکا بوده و از آنجا به سایر نقاط جهان راه یافته است.

بر اساس نظرات دانشمندان، شتر یک کوهان حدود چهار هزار سال قبل از میلاد مسیح در عربستان اهلی شده. تا ۱۲۰۰ سال قبل از میلاد، نگهداری شتر فقط در کشور عربستان مرسوم بوده سپس به تدریج سایر کشورهای همجوار نیز به این کار اقدام کرده‌اند. در حدود چهار صد سال قبل از میلاد پرورش شتر در مصر رواج پیدا کرده است. در نتیجه، مهاجرت اقوام عرب، شتر در سراسر قاره آفریقا گسترش یافت. پس از ظهور دین اسلام نگهداری و پرورش شتر تا شمال هندوستان و آفریقای مرکزی، رواج یافته است.

حدود سه هزار سال قبل از میلاد شترهای دوکوهان توسط مغولها اهلی شده، سپس از طریق ایران و افغانستان به کشورهای عرب راه یافته‌اند.

شتر از جمله دامهایی است که خود را با شرایط آب و هوای خشک تطبیق داده. به همین دلیل پرورش آن در کشورهای گرمسیری و نیمه گرمسیری جهان از اهمیت خاصی برخوردار است.

امروزه انواع شتر به صورت زیر تقسیم بندی می‌شود:

۱- شترهای بی کوهان، شامل:

الف- لاما (Lama)

ب- ویکونا (Vicuna)

ج- آلپاکا (Alpaka)

۲- شتر یک کوهانه. (*Camelus Dromedarius*)

۳- شتر دو کوهانه. (*Camelus Bacterianus*)

شکل ۱- ۴- حمل بار با شتر

لاما: (LAMA)

شتر لاما حدود دوهزار سال پیش اهلی شده است، طول آن ۲/۶ متر و بلندی آن ۱/۶ متر است. گوشت این حیوان برای تغذیه انسان قابل استفاده است. راندمان پشم در شتر لاما سالیانه ۳/۵-۱/۸ کیلوگرم است. از این حیوان برای سواری، باربری و شخم زنی نیز استفاده می‌شود.

شتر لاما به رنگهای سفید، سیاه یا ابلق و گاهی زرد و قهوه‌ای دیده می‌شود.

شکل ۲-۴ - شتر بی کوهان (لاما)

شکل ۳-۴ - شتر لاما

ویکونا: (VICUNA)

این شتر به رنگ زرد مایل به قرمز دیده می‌شود. پشم شتر ویکونا ظریف، ابریشمی و براق است.

آلیاکا: (ALPAKA)

طول شتر آلیاکا از لاما کوچکتر ولی گردنش درازتر است. از شتر آلیاکا در حمل و نقل کالا و مسافر استفاده می‌شود. راندمان تولید پشم در شتر آلیاکا حدود $3/8 - 2/8$ کیلوگرم در سال است.

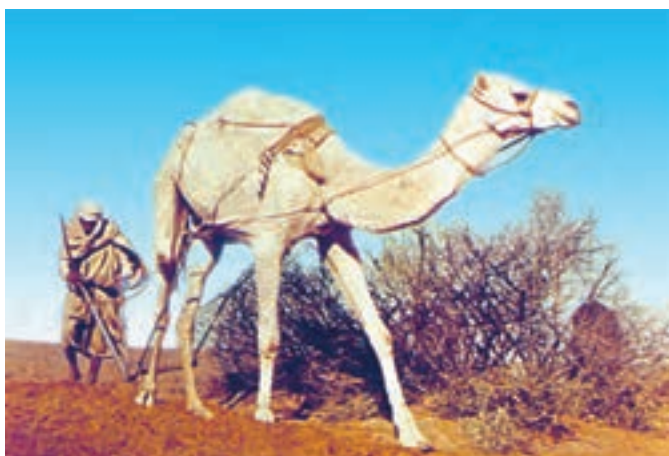
پرورش شتر در ایران

استان سیستان و بلوچستان به دلیل موقعیت خاص اقلیمی با دارا بودن تعداد ۹۷۰۰۰ نفر شتر طبق سرشماری سال ۱۳۵۴ وزارت کشاورزی رتبه اول را در کشور دارد.

در کشور ایران، با کشتار شتر بخش عمده‌ای از گوشت مصرفی مردم تأمین می‌شود. به طوری که در سال ۱۳۵۰ میزان ۱/۱۸ درصد از کل کشتار در کشتارگاه‌های کشور را شتر تشکیل می‌دهد.

از نقطه نظر طبقه‌بندی، شتر به عالم جانداران، سلسله جانوران، شاخه مهره‌داران، رده پستانداران، زیررده جفت‌داران، راسته سم‌داران، زیرراسته زوج‌سُمان، دسته تی‌لوپودا، خانواده شتر، جنس شتر بزرگ و نوع شترهای یک کوهان و دوکوهان تعلق دارد.

تابه حال، روشن نشده است که شتر یک کوهان و دوکوهان یک نوع حیوان هستند یا دو نوع. برخی از محققین این دو را یک نوع و بعضی دیگر دو نوع حیوان می‌دانند. نواحی گسترش

شکل ۴-۴- استفاده از شتر در کشاورزی

شتر دوکوهان، آسیای مرکزی است. این شتر بیشتر در مناطقی که دارای تابستان گرم و خشک و زمستانی سرد هستند، به سر می‌برد. شتر یک کوهان بیشتر در نواحی کم‌باران و غیر منظم که اختلاف درجه حرارت در سال زیاد است، زندگی می‌کند.

شتر حیوانی است که نسبت به بی‌غذایی و کم‌آبی مقاوم بوده و برای بارکشی، سواری و شخم‌زنی مورد استفاده قرار می‌گیرد. امروزه در اکثر کشورهای جهان، هدف اصلی از پرورش شتر، استفاده از تولیدات گوشت و شیر آن است.

شترهای ایران، شامل توده‌های مختلفی از قبیل بلوچی، بهلولی، ترکمنی، نجدی و کلکوهستند که هر کدام از آنها توسط قبایلی به همین اسامی برای بارکشی و کارهای کشاورزی و استفاده از شیر و گوشت آنها نگهداری می‌شوند.

در استان آذربایجان شرقی، به دلیل وجود کیلومترها جاده سنی بین شهرها و راه‌های خاکی بین بخشها و دهات مختلف، ضرورت استفاده از شتر به رنگهای سفید، سیاه و گاهی ابلق دیده می‌شود.

شکل ۵-۴ - شتر یک کوهان

شکل ۶-۴ - شتر دوکوهان

بررسی ظاهری شتر

بزرگترین وجه تمایز شتر با دیگر دامها، وجود یک یا دو کوهان در پشت آنها است. به طور کلی کوهان از چربی بوده و وزن آن در شتر یک کوهان ۱۵-۱۰ کیلوگرم و در شتر دو کوهانه تقریباً ۲۵ کیلوگرم است. شکل و اندازه کوهان بستگی به نژاد و وضعیت تغذیه شتر دارد، به طوری که غذای زیاد و کافی باعث بزرگی حجم کوهان می‌شود.

شترها از نظر رنگ اکثراً قهوه‌ای یا قهوه‌ای تیره و یا خاکستری روشن هستند. شتر سفید تقریباً کمیاب است.

شتر دو کوهان در مقایسه با شتر یک کوهان، دارای پاهایی کوتاهتر و پوشش پشمی ضخیمتری است. همچنین توانایی راهپیمایی این نوع شتر در سرزمینهای کوهستانی و سنگلاخی به دلیل پوشش ضخیم بدن و مقاوم بودن کف پا، به مراتب بهتر از شترهای یک کوهان است.

شترهای یک کوهان را بر حسب محل پرورش به دو تیپ نواحی کوهستانی و نواحی پست تقسیم می‌کنند. شتر نواحی کوهستانی دارای پاهایی کوتاه و بدنی گرد و عضلانی است. در صورتی که در شتر نواحی پست پاها دراز و ضعیف و بدن کشیده است.

نگاهداری و پرورش این نوع دام، مستلزم ارزیابی دقیق و شناخت عادات و رفتارهای آن است. از جمله عادات و رفتارهای خاص شتر، می‌توان از صبر و حوصله، تمایل به کار، قناعت طبع، استقامت، اطاعت و تا حدودی هوشیاری آن نام برد. خصوصیات خاص بدنی و شرایط محیط زندگی این دام تناسب و پیوستگی زیادی با همدیگر دارند. مثلاً دستگاه گوارش هماهنگ با پاهای بلند و باریک، او را قادر می‌سازد که با غذای اندک در مناطق سوزان راههای درازی را بپیماید.

هر دو انگشت پای شتر به وسیله پوشش شاخی شکل ضخیمی به یکدیگر متصل شده‌اند. این پوشش ضخیم و بهن باعث شده که شتر خود را برای راه رفتن در روی شنها کاملاً وفق دهد. اما هنگام راهپیمایی در نقاط کوهستانی و سنگلاخ ناراحت شده و حتی جراحات و سوختگیهایی در کف پاهایش پدید می‌آید.

شتر دارای پاهایی بلند و باریک است که نسبت به بدن به صورت مستقیم واقع شده‌اند. این وضعیت خاص پاها این امکان را به شتر می‌دهد که بتواند جهت حرکت خود را به سرعت عوض کند. یکی دیگر از وجوه تمایز شتر با دامهای دیگر وجود برجستگیهای پهن، ضخیم و شاخی شکلی در نواحی جلوسینه، بازو، دست، زانو و پاشنه است. این برجستگیها که بالشتک نامیده می‌شوند، در موقع تولد وجود داشته و به مرور زمان نسبت به نوع کار پهنتر و ضخیمتر می‌شوند. وجود همین

بالمشکها است که حالت راحتی را در موقع نشستن و استراحت به شتر می‌دهد. یکی از طرق ارزیابی شترها، بررسی وضعیت دندانهای آنهاست. ارزیابی وضع دندانهای شتر همان اندازه اهمیت دارد که در اسب برای تشخیص سن مهم است. از آنجایی که خلق و خوی شتر در سنین مختلف با همدیگر تفاوت دارد، از این رو دانستن سن آن از لحاظ طرز رفتار شتریان با این دام، امری ضروری است.

دندانهای شتر نظیر دیگر نشخوارکنندگان از نوع دندانهای علفخوار است. با این فرق که برخلاف گاو و گوسفند، شتر دندانهای نیش نیز دارد. تعداد دندانهای شیری در شتر ۲۴ عدد و تعداد دندانهای بالغ آن ۳۴ عدد است. تشخیص سن شتر، معمولاً از روی دندانهای ثنایا و نیش فک پایین صورت می‌گیرد.

به‌طور کلی سن شتر تا ۱۰ سالگی را می‌توان از روی دندانها کاملاً مشخص کرد. ارزیابی ظاهری شتر، بستگی به مورد استفاده آن دارد. در صورتی که از شتر فقط در مزارع کشاورزی استفاده شود، باید جثه‌ای بزرگ و قوی داشته باشد. ولی اگر شتر را برای طی راههای طولانی بخواهیم باید از شترهای چابک و نسبتاً سبک‌وزن استفاده کرد. شترهای سواری باید دست‌وپای درازی داشته و چالاک نیز باشند.

عوامل مؤثر در پرورش و تولیدات شتر (تغذیه، تولیدمثل، ژنتیک، بهداشت و مدیریت)

تغذیه

شتر معمولاً غذای خود را از مرتع تأمین می‌کند و به‌خاطر پوشش ضخیم و مقاومی که روی لبه‌ایش وجود دارد، می‌تواند از علوفهٔ سخت، خشک و خاردار استفاده کند، و از گیاهانی که به‌علت طعم نامناسب به‌وسیلهٔ دامهای دیگر خورده نمی‌شوند، تغذیه کند. استفادهٔ شتر از مرتع باعث از بین رفتن نسبی مرتع می‌شود. به‌همین دلیل بهتر است از مراتع برای چرای شتر یکسال در میان استفاده کرد. ظرفیت استفاده از مرتع بستگی به وضعیت آن دارد. ولی به‌طور کلی برای هر نفر شتر، می‌توان ۴-۶ هکتار مرتع در نظر گرفت.

شتر به‌خاطر گردن دراز خود می‌تواند از برگ درختان نیز استفاده کند. در تغذیه شتر باید توجه

شود که تغییر رژیمهای غذایی به مرور صورت گیرد. زیرا تغییرات ناگهانی غذا باعث اختلالات گوارشی مانند اسهال می‌شود.

استفاده از کنساتره در تغذیه شتر، در مواردی صورت می‌گیرد که شتر باردار بوده و یا کار سنگینی انجام دهد. در اینگونه موارد، علاوه بر غذای معمولی مقداری کنساتره نیز به شتر می‌دهند. در بعضی از کشورها مانند هندوستان علاوه بر موارد فوق در زمستان نیز به شتر کنساتره می‌دهند.

ترکیب کنساتره در کشورهای مختلف، متفاوت بوده و بستگی به منابع غذایی و شرایط اقلیمی هر منطقه دارد. مثلاً در هندوستان کنساتره ترکیبی است از سبوس، آرد گندم و آب و در الجزایر این ترکیب شامل آرد خرما، بلغور جو و مقداری شیر است.

میزان احتیاج شتر به آب بستگی به نژاد، شرایط اقلیمی و نوع علوفه مورد استفاده آن دارد. در صورت استفاده از علوفه تازه یا مرتع، شتر یک هفته و حتی یک ماه بی‌آبی را تحمل می‌کند ولی در تابستان و یا زمانی که از علوفه خشک استفاده کرده و یا به کار سنگینی مشغول بوده و یا از علوفه زمینهای شور تغذیه می‌کند، لازم است روزانه آب بیاشامد.

احتیاج شتر به نمک خیلی زیاد است. ولی میزان آن بستگی به شرایط نگاهداری حیوان دارد. از این رو نمی‌توان مصرف میزان معینی نمک را در تمام نقاط توصیه کرد. نمک مورد استفاده شتر از طریق گیاهان و لیسیدن مستقیم خاکهای شور نیز تأمین می‌شود.

تولید مثل

محققین سن بلوغ در شتر را متفاوت ذکر کرده‌اند. بعضی از سن ۳ سالگی دانسته‌اند ولی معمولاً شتر ماده را بعد از ۴ سالگی برای تولید مثل مورد استفاده قرار می‌دهند.

دوره آمادگی جنسی برای شترهای نر از ۴ هفته تا ۴ ماه متفاوت است و طول مدت آن بستگی به شرایط نگاهداری و تغذیه حیوان دارد. هرچه شرایط نگاهداری و تغذیه شتر مطلوبتر باشد، مدت آمادگی جنسی نیز بیشتر می‌شود. گاهی در شترهای مسن، آمادگی جنسی در تمام طول سال وجود دارد، ولی به طور متوسط این دوره در شتر نر حدود ۳ ماه است. به نظر می‌رسد دمای محیط نیز در بروز آمادگی جنسی شتر نر مؤثر است. به طوری که در روزهای سرد آمادگی جنسی ظاهر شده و در روزهای گرم و طولانی متوقف می‌شود.

علائم آمادگی جنسی در شتر نر عبارتند از:

— ترشح مایع سیاه‌رنگ و بد بو (شتر با مالش پشت خود به اشیاء بورا در محیط پخش می‌کند).

— بیرون زدن پوسته سقف دهان که مانند بادکنکی قرمز رنگ از یک طرف دهان آویزان می شود.
این نشانه فقط در شتر یک کوهان وجود دارد.

— به هم سائیدن دندانها

— کف کردن دهان

در شتر نر آمادگی جنسی عوارض ثانویه ای از قبیل عصبانیت و اسهال به وجود می آورد که موجب ضعف شدن شتر می شود. دامپروران برای از بین بردن آمادگی جنسی و عوارض آن، تغذیه شتر را مختل کرده و کار بیشتری از حیوان می کشند. نکته قابل توجهی که در آمادگی جنسی شتر نر وجود دارد این است که زمانی که در گله شتر علائم جنسی فقط در قویترین شتر ظاهر شود، شترهایی که بعداً این آمادگی را پیدا می کنند، از ترس، این علائم ظاهری را نشان نداده و یا خیلی ضعیف تر ظاهر می کنند. ولی اگر دو شتر که قدرت جسمانی یکسانی دارند، در یک زمان آمادگی جنسی پیدا کنند با یکدیگر به جنگ پرداخته و هریک سعی می کنند با گاز گرفتن دیگری را از بین ببرند.

علائم فحلی در شتر ماده، خفیفتر از شتر نر است. محققین مدت فحلی را در شتر ماده متفاوت ذکر کرده اند، عده ای فحلی شتر را در ماههای آذر تا خرداد و برخی بین ماههای آبان تا اوایل خرداد و بعضی آن را هر ۴۰-۳۰ روز ذکر کرده اند.

اولین فحلی ۳۰-۲۵ روز بعد از زایمان ظاهر می شود. بهترین زمان برای جفتگیری ۴-۳ روز بعد از تحریک جنسی (فحلی) است.

علائم فحلی در شتر ماده عبارتند از:

— تورم فرج

— ترشح مایع از دستگاه تناسلی

— نا آرامی و نعره زدن

— باز کردن پاهای عقب

قابلیت جفتگیری در شتر نر بستگی به شرایط نگهداری و تغذیه حیوان دارد. ولی به طور کلی شتر نر در هر دوره آمادگی جنسی می تواند با ۴۰-۳۰ شتر ماده جفتگیری کند.

معمولاً شتر اولین نوزاد خود را در سن ۵ سالگی به دنیا می آورد و از آن پس هر دو سال یکبار عمل زایمان تکرار می شود. البته باید توجه داشت که احتمال بارور شدن شتر در سنین پایین نیز وجود دارد.

در مورد مدت باروری در شتر نظریات متفاوتی وجود دارد، به طوری که طول مدت بارداری آن

براساس نوشته ویلیام سن و بین ۳۷ روز و به گفته سینک ۳۹۲-۳۸۵ روز است. به طور متوسط مدت بارداری در شتر ۱۴-۱۲ ماه است. شتر در اواخر دوران بارداری باید از نظر نگهداری و تغذیه تحت مراقبتهای ویژه قرار گیرد. در این دوران نباید از شتر کار کشید. بلکه باید با غذای مقوی و استفاده از مرتع مرغوب حیوان را آماده زایمان کرد.

علائم نزدیکی زایمان در شتر عبارتند از:

– حجیم شدن پستان

– تورم آلت تناسلی

– فرورفتگی دو طرف انتهای دام

زایمان در شتر به حالت نشسته انجام گرفته و بندرت احتیاج به کمک پیدا می کند. جفت در شتر معمولاً ۱-۵/۰ ساعت بعد از زایمان دفع می شود. احتمال دوقلو زایی در شتر بسیار پایین است. باید توجه داشت که شتر برخلاف گاو نوزاد خود را نمی لیسد. لذا لازم است که نوزاد به وسیله انسان خشک شده و به طرف پستانهای مادر راهنمایی شود.

مراقبت از بچه شتر (ناقه) در سه هفته اول تولد فوق العاده مهم است. زیرا بچه شتر در این دوران حساس بوده و بیشترین تلفات شتر در این زمان است.

تغذیه بچه شتر در این دوره باید تحت کنترل قرار گیرد و از خوردن بیش از حد شیر توسط آن جلوگیری شود. زیرا باعث اختلالات گوارشی می شود. از این رو ابتدا باید یک سر پستان (پستانک) و سپس دو سر پستان و به مرور بقیه سر پستانها در اختیارش قرار گیرد. به طوری که در سن ۹-۸ هفتگی می تواند از تمام سر پستانها استفاده کند. بچه شتر در سن ۵-۴ هفتگی شروع به خوردن علوفه می کند.

دادن علوفه و کم کردن شیر باید به مرور انجام گیرد. در شرایط تغذیه مطلوب می توان در ۹ ماهگی بچه شتر را از شیر گرفت. ولی اگر وضعیت تغذیه نامناسب باشد، این عمل باید در ۱۵ ماهگی انجام گیرد.

دوره شیردهی شتر بسته به فاصله بین دوزایش و نوع و کیفیت تغذیه، بین ۱۸-۷ ماه متفاوت است.

شیر شتر در بعضی از مناطق برای تغذیه نوزادان انسان استفاده می شود و معتقدند که شیر شتر در رشد نوزاد تأثیر به سزایی دارد. شیر شتر در مقایسه با شیر گاو و گاو میش در حمل و نقل حساسیت کمتری نشان داده و دیرتر تغییر ماهیت می دهد. شیر شتر سفید رنگ و از نظر مزه مانند شیر گاو میش است.

ژنتیک

در مورد ژنتیک و اصلاح نژاد شتر، کار چندانی صورت نگرفته است و فقط تا حدودی روی تلاقی شتر یک کوهان و دوکوهان بررسی به عمل آمده که نتایج متفاوتی نیز به دست داده است. به طور کلی می توان گفت که بچه شتر حاصله از تلاقی شتر یک کوهان و دوکوهان بزرگتر و سنگینتر از پدر و مادر خود خواهد بود.

بررسی بعمل آمده نشان می دهد که نتایج حاصل از تلاقی نسلهای F_1 و F_2 ضعیف، تنبل و غیرطبیعی می شوند. بدین سبب تلاقی نسلهای F_1 به بعد توصیه نمی شود.

بهداشت و مدیریت

مناطق زندگی شتر از نقطه نظر شرایط آب و هوایی به گونه ای است که این دام کمتر در معرض خطر و هجوم عوامل بیماریزا قرار می گیرد. به همین علت نیز نسبت به سایر دامها کمتر بیمار می شود. ولی چنانچه شترها را مدت مدیدی در محلهای سرپوشیده نگهداری کنند، احتمال بیمار شدن آنها افزایش می یابد.

به طور کلی بیماریهایی که منحصر به شتر باشند، نادر هستند. شتر، بیشتر از دیگر دامها مبتلا به امراض و ناراحتیهای چشمی و رماتیسم عضلانی می شود.

بهترین سن شتر برای خریداری کردن آن، سنین ۹-۶ سالگی است.

شترهای ضعیف برای خریداری توصیه نمی شوند، زیرا آنها مستعد ابتلا به بعضی از بیماریها می باشند.

شکل ۷-۴- نگهداری شتر بصورت گله ای

تولیدات و فوائد شتر

گوشت: در کشور شوروی سابق، تحقیقات گسترده‌ای برای پرواربندی شتر انجام گرفته به طوری که بخشی از مایحتاج پروتئین کشور، از این طریق تأمین می‌شود.

در کشور سومالی نیز شتر را برای تولید گوشت نگهداری می‌کنند و گاهی قیمت گوشت آن از گوشت گاو نیز گرانتر است.

جدول زیر وزن شتر را در سنین مختلف نشان می‌دهد.

جدول ۱-۴- وزن شتر در سنین مختلف

سن	وزن (kg)	وزن دورگه‌ها
ناقه (هنگام تولد)	۳۰ - ۳۵	-
سه ماهگی	۹۰ - ۹۵	۱۱۰
۱۵ ماهگی (یک کوهان)	۳۱۰	۴۱۰
۲/۵ سالگی	۴۷۷/۲	-

طبق تحقیقات متفاوت، وزن لاشه شتر نسبت به وزن زنده آن حدود ۶۰-۵۰ درصد است. بهترین نتیجه از نظر وزن لاشه، در سن ۲ سالگی است.

جدول ۲-۴- ترکیبات گوشت شتر را نشان می‌دهد.

جدول ۲-۴- ترکیبات گوشت شتر

نوع ترکیبات	درصد
آب	۷۸/۲۷
پروتئین	۲۰/۰۷
چربی	۴/۸ - ۰/۲۹
مواد معدنی	۰/۷۶
استخوان	۱۵/۹ - ۳۸/۱

رنگ گوشت شتر قرمزمايل به قهوه‌ای بوده و به‌علت داشتن گليکوزن فراوان تا حدودی مزه شیرين دارد. ولی به‌طورکلی شبیه گوشت گاو است.

پشم: پشم، یکی از تولیدات شتر است. پشم شتر یک کوهان به‌علت کوتاهاتر بودن طول آن نسبت به شتردوکوهان، کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد.

مرغوبیت پشم شتر بستگی به جنس، سن و نحوه پرورش آن دارد. مرغوبترین پشم را شترهای دوکوهان وحشی و یا شترهای اهلی یکساله دارند.

پشم شتر در فصل بهار به‌علت سست شدن بن تارهای آن، براحتی بادست جدا می‌شود. از این رو احتیاج به پشم چینی ندارد. جدول ۳-۴ راندمان تولید پشم شتر را در مناطق مختلف جهان، نشان می‌دهد.

جدول ۳-۴ راندمان تولید پشم شتر در مناطق مختلف جهان

کشور (منطقه)	وزن پشم در سال (kg)
پنجاب	۱/۳ - ۰/۹
	۲/۵ - ۲ شتر ماده
ترکستان	۳/۵ - ۳ شتر نر
چین	۲/۵ - ۴ شتردوکوهانه
عربستان	۱
الجزایر	۳ - ۴

جدول ۴-۴ ترکیبات شیر شتر

درصد	ترکیبات
۸۶/۵۷ - ۸۶/۹	آب
۲/۹ - ۳/۰۷	چربی
۵/۵۹ - ۵/۷۸	قند
۰/۶۶ - ۰/۷۷	مواد معدنی

شیر: در اکثر کشورها مانند روسیه و سومالی، با وجود آنکه هدف از نگاهداری شتر تولید شیر نیست ولی شیر آنها را مانند سایر دامها می‌دوشند. از آنجا که نسبت به راندمان شیر شتر، عقاید مختلفی وجود دارد. نمی‌توان مقدار معینی را به‌عنوان راندمان کلی شیر بیان کرد. جدول مقابل ترکیبات شیر شتر را نشان می‌دهد.

سواری: شترهای یک کوهان، اکثراً برای سواری به کار می‌روند. اما شترهای دوکوهان به ندرت برای سواری مورد استفاده قرار می‌گیرند.

تربیت شتر برای سواری، معمولاً از ۲ سالگی یا مدتی قبل از آن شروع می‌شود. دویدن شتر تا حدودی به دویدن اسب شباهت دارد. چهارنوع دویدن در شتر عبارتند از:

– دویدن ناقص

– یورتمه تند

– چهارنعل سریع

– یورتمه

در نواحی غیر مسطح و لغزنده، شتر مجبور است از دویدن ناقص یا غیرمتعادل استفاده کند. در این حالت دویای جلویی شتر در یک زمان از جا کنده نمی‌شود، بلکه در فاصله کوتاهی این امر صورت می‌گیرد ولی بعداً هر دو با یکدیگر در یک زمان در روی زمین قرار می‌گیرند. در حالت یورتمه تند، شتر کمتر خسته شده و می‌تواند ۱۰-۸ کیلومتر مسافت را در ساعت طی کند.

شترهای مخصوص سواری که از لحاظ پرورشی پیشرفته هستند، به چهارنعل سریع مسلط هستند. در این حالت سوارکار می‌تواند در روز مسافتی را به فاصله ۸۰ کیلومتر با سرعتی معادل ۲۰-۱۵ کیلومتر در ساعت طی کند.

یورتمه فقط در مسابقات شتردوانی مرسوم است. در حالت یورتمه، بهترین شترها می‌توانند مسافت ۳۰ کیلومتر را در یک ساعت طی کنند.

شکل ۸-۲

بارکشی: امروزه به ندرت از شتر برای بارکشی در مسافتهای طولانی استفاده می‌شود. ولی درعوض برای مسافتهای کوتاه و مخصوصاً در مناطقی که فاقد جاده شوسه و حتی بی‌راهه هستند، هنوز در خیلی از کشورها، شتر وظیفه بارکشی را به عهده دارد. شترهای مخصوص بارکشی قویتر و سنگین‌وزنتر از شترهای سواری هستند.

خودآزمایی

- ۱- وضعیت پرورش شتر در ایران را توضیح دهید.
- ۲- شتر لاما.....
- الف- بی‌کوهان است ب- یک کوهان دارد ج- دو کوهان دارد
- ۳- انواع شتر بی‌کوهان را نام ببرید.
- ۴- شتر معمولاً غذای خود را تأمین می‌کند.
- الف- کنسانتره ب- مرتع ج- مرتع و کنسانتره د- برگ درختان
- ۵- کدامیک از حیوانات زیر نسبت به کم‌آبی حساسیت کمتری دارند؟
- الف- گاو شیری ب- گوسفند ج- گاوگوشتی د- شتر
- ۶- نتایج حاصل از تلاقیهای نسلهای F_1 و F_2 می‌شوند.
- الف- سنگینتر از پدر و مادر ب- بزرگتر از پدر و مادر
- ج- ضعیف و تنبل د- مرغوبتر از پدر و مادر
- ۷- اولین فحلی در شتر..... روز بعد از زایمان ظاهر می‌شود.
- الف- ۱۵-۲۰ ب- ۱۰-۱۵ ج- ۳۰-۴۰ د- ۳۰-۲۵
- ۸- علائم نزدیکی زایمان در شتر را توضیح دهید.
- ۹- موارد بهداشتی در شتر را شرح دهید.
- ۱۰- مرغوبیت پشم شتر به چه عواملی بستگی دارد؟ نام ببرید.
- ۱۱- دویدن شتر چند نوع است؟ نام ببرید.
- ۱۲- به چه دلیل شتر نسبت به دامهای دیگر کمتر به بیماری مبتلا می‌شود؟ توضیح دهید.